

Dones idèntiques

Mercè Rius

«Un home conviu, sense adonar-se'n, amb la germana bessona de la seva parella» (*Ara*, 12 d'abril 2014). Els agents estatals les han identificades, més ben dit, les han distingides, pel tatuatge d'una d'elles. No se l'havia fet fer *ad hoc*, en un possible intent desesperat per no ser mai més confosa amb sa germana: el duia la usurpadora. Aquesta circumstància, la de no haver-lo vist, temps enrere, a la pell de la seva amant «autèntica»—i, aquí, què pot significar «inautèntica»?—, serveix com a disculpa del tanoca (pas-seu-me l'eufemisme), si es deixa de banda que un tatuatge ja ben cicatritzat no deu pas oferir el mateix aspecte que un de nou de trinca. Però, encara sort que la prova de foc per a l'«enganyat» no havia estat la de copsar una absència! En fi, sembla que el mòbil no era l'adulteri, ni cap rivalitat perversa entre bessones, sinó que la dona falsa pretenia obtenir així la nacionalitat espanyola.

No sóc feminista. En lloc de la *identitat* defenso la no-identitat femenina. Els models de comportament —imprescindibles per a la vida en societat— caldria que fossin de mínims. La «decència» (en tots els sentits del mot), que qualsevol persona està obligada a servir, no fa distinció de sexe.

Retrec a un company que, en un discurs de pedagogia política com el seu, hi hauria d'esmentar també les dones junt amb els homes, i m'aclareix (per si se m'havia escapat) que, quan ell diu «homes», hi sobreentén les dones. Em fa imaginar algú que es referís als «habitants de la ciutat» amb la pretensió d'incloure-hi gossos i altres animals domèstics.

Llegeixo al diari que això del «sexe indefinit» és un mite, perquè el 100% dels «intersexuals» —és a dir, de sexe anatòmic no prou definit— *se senten* o bé home o bé dona. Aquesta rotunda informació aconseguieix que jo mateixa em preguntí en què caram deu consistir això de sentir-se dona. Algú se sent, de tant en tant, ésser humà o persona?

Quan una persona sent que la tracten com si no ho fos, la sensació no tira cap a la de veure's reduïda a l'animalitat, més que no pas a atiar l'enardiment de la seva condició humana?

Mercè Rius (Barcelona, 1953) és professora de Filosofia a la Universitat Autònoma de Barcelona. És autora, entre altres, de *Th. W. Adorno, Del sufrimiento a la verdad* (1985), *Quatre essais sur Sartre* (2010), *El pont de la Girada* (2010), *D'Ors, filósofo* (2014) i *Contra filósofos. O ¿en qué se diferencia una mujer de un gato?* (2014).

No acostuma a passar a les dones que se sentin tractades com si fossin homes. Ni viceversa. Tret que elles hi perden més que no hi guanyen.

Dona, home... s'hi senten o es *defineixen* com a tals? Que potser mai els sentiments han fet nítid allò que no ho era?

Jo no *sento* que sóc dona. Ho *sé* des que m'en puc recordar. Uns quants anys després, però, que ho sabessin els qui s'orientaven per les meves arracadetes. Ens foradaven les orelles tot just en sortir del ventre de la mare perquè ningú no ens prengués per nens –ni, als nens, amb les orelles intactes, per nenes.

Les arracades de naixement eren la peyora dels futurs amos. Com que feien bonic i no destorbaven gens en moure't, podries anar a subhastar-te finalment per iniciativa pròpia.

Algun cop s'ha escrit que, durant el corresponent període evolutiu, els homes van ensenyar a les dones a adoptar la posició bípeda o erecta. A hores d'ara, gràcies al democràtic art del *piercing*, la lliçó ha consistit a fer-nos veure que amb una sola arracada n'hi ha prou per marcar la diferència.

Ser home no és el mateix que ser mascle, ni ser dona el mateix que ser femella. Però, per no ofendre ningú, es diu «home o dona» allà on s'hauria de dir «mascle o femella». De resultes d'això, sovint es tracta els homes com a mascles pelats, i més sovint encara, les dones, com a femelles.

Que se'ls commini a dir «femella» sempre que els anima la necessitat de dir

«dona», i es podrà almenys acusar-los legalment de discriminació per raons de sexe.

Ser dona vol dir respondre, en graus diversos, a un model sociohistòric canviant. Ben mirat, però, fins ara no ha canviat prou perquè puguem desestimar sense recança els qui hi albiren, en el fons, un model antropològic.

Si *et* sents dona, això vol dir que el teu sentiment prové de la reflexió. No brinda garanties per ell mateix.

Ni *et* sentiries ni *et* sabries dona si estiguessis sola al món sense haver conegut mai ningú altre.

Posat que no hagués vist mai cap ésser humà, tanmateix, si jo convivía amb mamífers d'altres espècies, sabria –perquè m'interessaria– la meva diferència: que no sóc com ells. De les pedres i els bolets no m'interessaria gens ni mica distingir-me. O potser no sabia ben bé res, ja que em faltaria el llenguatge?

Wittgenstein remarcà la impossibilitat d'equivocar-se en determinats jocs de llenguatge. Per exemple, en el del (teu) nom propi. Tampoc no pots afirmar que ets dona, si ets home, justificant-ho per la significació inusual que has decidit concedir als termes de l'enunciat, o excusar-te de l'error per motius igualment terminològics. Ni t'enganyes mai si dius «vet aquí la meva mà» quan dones un cop de puny a la taula. Ara bé, una cosa és sentir-te la mà, i una altra d'un altre abast, sentir que ets dona. A més, encara que això últim volgués dir únicament que sents el teu sexe biològic, amb què comptes per saber del cert que el sents *tal com* l'ha de sentir una dona?

El criteri del sentiment «adient» ja està emancipat, avui dia, de les preferències sexuals. O, si no, contra la nostra dèria de llibertat, hauríem d'acceptar que el sexe propi depèn d'altri. Afortunadament, ha passat a la història aquell ritual d'enviar el fill al prostíbul «perquè et facin un home».

La qualitat de dona forma part del meu *ésser-per-altri*: els altres m'han fet saber que sóc dona. La qual cosa significa, abans de res, que no sóc home —que els altres no em consideren un home.

El meu ésser-per-altri sóc jo vista pels altres. I Sartre en diu un *irréalisable* de la concreta impossibilitat que —tant se val de les trampes que es facin, de la «mala fe» que es gastin— algú arribi mai a sentir com a pròpia la imatge que ofereix als seus consemblants.

Em sento dona? Tractant-se d'una actitud reflexiva, en què em distancio de mi mateixa només per identificar-me millor, aquesta pregunta és una de les trampes subsegüents al neguit que em provoca el meu ésser-per-altri. Així doncs, la resposta mai no estarà lliure de dubte.

Et sents el cos o *te'n* sents? Això, que *te'n* sents, és el que passa normalment quan tens dolor en alguna zona corporal. *Ergo*, l'experiència de sentir-se dona no consisteix, més aviat, a sentir-se'n? Talment una dolença periòdica que resulta superable per adaptació social. Eficàcia provada de les receptes de l'àvia: nedeu i gardeu la roba.

Però, què vol dir «ser dona per (a) altri»? Que els altres et situen mentalment en la casella «dones» i, encabint-hi les

teves peculiaritats o menystenint-les (ve a ser el mateix), et jutgen sempre des d'un tal paràmetre? Llavors, s'entén prou bé la impossibilitat d'assumir-ho com a realitat pròpia. Ara, una estimació de la teva singularitat —en una relació íntima— que ignorés la teva condició «femenina», no et semblaria també *irréalisable*? Probablement encara més. I pels mateixos motius —observa el crític de les *identitats*. Per a ell, aquestes són fictícies, només mitjans del poder social sobre els individus.

A causa de la seva universalitat abstracta, es rebutja sovint el discursos identitaris, però amb arguments que n'unifiquen les variants, bo i tallant-les totes pel mateix patró. És com si els crítics no-identitaris haguessin quedat entrampats en l'abstracció que maleeixen.

De vegades, la identitat nacional es compara amb la femenina per tal de reivindicar els drets polítics de les nacions sense Estat. Però no són identitats equiparables, encara que tinguin en comú la respectiva marginalitat. Sens dubte, l'apel·lació a l'origen natural tant de les nacions com del sexe femení ve de lluny; a tall d'aposta ideològica, val en la mesura de la seva eficàcia. Ara, la omnicomprensió ontològica del naturalisme se situa per damunt de qualsevol varietat; i com que no fa distincions, tampoc no autoritza a equiparar.

La identitat nacional implica la pertinença a una forma de convivència institucionalitzada. Que se sàpiga, les dones no s'agrupen en unitats polítiques independents. El fet de prendre-les per un dels tradicionals *col·lectius* més o menys discriminats obeeix, doncs, a una certa patologia

del raonament abstracte. En el millor dels casos, el teòric ofuscat entendreà «ser dona» com la pertinença a una classe lògica.

Pots *sentir* que la teva identitat consisteix en una pertinença lògica?

Hi ha les llepafils que no *se'n senten* del cos, sinó de l'ànima. Aquestes estan ben perdudes: les aclapara una metàstasi il·lògica de la feminitat.

«Dona»: femella de l'espècie humana.
«Home»: metonímia per designar el mascle d'aquesta espècie.

En benaurades ocasions, et sents el cos sense sentir-te'n. Potser rau en això l'ideal d'algunes feministes: sentir el plaer –autònom, autista?– de ser dona. Tot i així, la noblesa ontològica de la singularitat corpòria no hauria de valer per santificar els universals abstractes; la reivindicació del sexe biològic comet aquest error. Inevitablement, els altres prenen consciència de la teva corporeïtat com a sexuada –o no prou o no gaire. Hi perceben una qualitat del teu cos íntegre, i no només d'algunes parts si fa no fa amagades. En canvi, tu mateixa no et sents el cos com a dotat íntegrament d'un sexe. Sinó com a teu. O més ben dit: *el meu cos sóc/és jo*. Però el jo, en si mateix, no està sexualment determinat. Kant ens va enganyar de valent tot identificant el jo *transcendental* amb la *virilitat de la raó*.

L'analogia entre la identitat de gènere i la identitat nacional pot convenir als qui defensen l'origen natural de la segona, però també als qui fan notar l'origen sociocultural de la primera. Òbviament, els uns, per legitimar totes dues, els altres, per relativit-

zar-les, potser amb vista a promoure la seva desaparició. Ara bé, no crec que un nacional s'hi senti –o se'n senti– de la mateixa manera que una dona pateix la seva condició, directament lligada a la biologia. Allò que els compatriotes duen «una mateixa sang» no passa, avui dia, de la metàfora. Per això concloc que, de les dues identitats, la més fantàstica és la de gènere: perquè, d'ençà que en guardem memòria, ha estat subjecta a la praxis política, la qual ha tirat endavant a còpia de prostituir i falsificar la biologia.

Pregunten, sorpresos, quin mal hi ha en el fet de dir «homes» amb el significat d'«homes i dones» si, al capdavant, només es tracta d'una *convenció*. Aleshores es delaten: els senyors encara creuen en realitats pures o nues, no merament convencionals. Per a ells, el nom no fa la cosa... I tu, amiga meva, digues-ne així o aixà, no t'hi atabalis –que el món continuarà girant com sempre. *You Chita, me Tarzan*. □